แนวทางการยกระดับศักยภาพของประชาชนในการป้องกันภัยจากข่าวลวง

Solution in Capacity Improvement for Thai Citizen Coping Fake News

ณัฐกริช เปาอินทร์ (Nuttakrit Powintara)
รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Assoc. Prof. Ph.D., Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration
E-mail: miggenterprise@gmail.com

Received: 9 November 2022
Revised: 11 December 2022
Accepted: 26 December 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มุ่งเน้นเพื่อแสวงหาแนวทางในการยกระดับศักยภาพของประชาชนในการจัดการกับปัญหาข่าวลวง โดยผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 408 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครชั้นนอก กรุงเทพมหานครชั้นกลาง และกรุงเทพมหานครชั้นใน ด้วยตัวแบบเชิงเส้นตรง Ordinary Least Squares (OLS) พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีความสำคัญในระดับนัยสำคัญต่อการยกระดับศักยภาพของประชาชน ประกอบไปด้วย (i) ความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ อื่น ๆ (ii) การสร้างชุมชนความร่วมมือในระดับย่อย ในการร่วมกันป้องกันภัยจากข่าวลวง (iii) พัฒนาวิชาเรียน และ/ หรือหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเริ่มอย่างช้าที่สุดคือ ระดับมัธยมศึกษา โดยหากเปรียบเทียบระดับความสำคัญของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อตัวแปรตามคือ ระดับศักยภาพในการจัดการกับปัญหาข่าวลวงแล้ว พบว่า ค่า Standardized Beta Coefficient ระบุว่า การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการร่วมมือกันป้องกันภัยจากข่าวลวง มีความสำคัญที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ในสมการ OLS ที่ได้ประมวลผลข้อมูลในงานวิจัยนี้

คำสำคัญ: ข่าวลวง, การจัดการ, ภาครัฐ, ภาคเอกชน, ประชาชน

Abstract

This research aims to find solution for coping fake news problem. After analyzing 408 observations sampling through cluster sampling method from citizen in the area of (1) inner Bangkok (2) middle Bangkok and (3) outer Bangkok via ordinary least squares model, this research found that there are three independent variables affecting to level of coping fake news (as dependent variable) including (i) collaboration among sectors (e.g. public section private sector, civil society, and etc.) (ii) community gathering for local against fake news and (iii) education development in regard to fake news coping (especially, starting since elementary school). Interestingly, comparing among independent variables, community gathering for local against fake news has the highest standardized beta coefficient which means this variable has the most impact on dependent variable, according to OLS regression model.

Keywords: Fake news, Management, Public sector, Private sector, Citizen

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารทางออนไลน์มีเป็นจำนวนมาก ทั้งทาง Website รวมถึง โซเชียลมีเดีย (Hopp, 2022) ซึ่งถือว่าเป็นทั้งโอกาส (Opportunity) และความเสี่ยง (Risk) ในเวลาเดียวกัน ในการนี้มีผลการศึกษาจำนวนหนึ่งรายงานว่า Fake News หรือ ข่าวลวง เป็นความเสี่ยงหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ซึ่งปัญหาก็คือผู้คนจำนวนมากมีความยากลำบากในการจำแนกระหว่าง ความจริง (Real) และ ความไม่จริง (Fake) ในบริบทของข่าวสารทางออนไลน์ (Van Duyn and Coller, 2019)

ข่าวลวง (Fake News)* เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานแล้ว หากแต่ว่าในยุคที่มีการเฟื่องฟูของสื่อสังคมออนไลน์นั้น การแพร่กระจายของข่าวลวงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยมีวงกว้างทั้งในระดับประเทศ และในระดับโลก ซึ่งนักวิชาการบางท่านได้กล่าวว่า ข่าวลวงถือเป็นมลภาวะทางข้อมูลที่เป็นผลข้างเคียงของการสื่อสารโดยสื่อสังคม (Social Media) ที่มีลักษณะอันตรายเป็นอย่างยิ่ง (Meel & Vishwakarma, 2020) ซึ่งเนื้อความของข่าวลวงนั้นมักมีลักษณะที่เป็นข้อความ หรือถ้อยคำที่อยู่ภายใต้การสื่อสารด้วยอารมณ์ความรู้สึกปนกับเนื้อข่าว หรือเนื้อความ และมักไม่แสดงให้เห็นถึงที่มาของข่าว หรือเนื้อหาดังกล่าวอย่างชัดเจน (Allcott and Gentzkow, 2017)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นประเด็นใหม่ จึงยังไม่ค่อยมีงานวิจัยที่มีการศึกษาถึงผลกระทบของข่าวลวงอย่างจริงจังในมุมมองของประชาชนซึ่งเป็นลักษณะจากฐานรากของสังคมขึ้นมาสู่ระดับการกำหนดนโยบายสาธารณะ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งในทางวิชาการ และในทางปฏิบัติ

* Fake News อาจเรียกว่า ข่าวลวง หรือ ข่าวปลอม ก็ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของข่าวลวงที่ส่งผลต่อประชาชน
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการยกระดับศักยภาพของประชาชนในการป้องกันภัยจากข่าวลวง

ขอบเขตการวิจัย

1. การศึกษานี้เฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ เขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และ เขตชั้นนอก

2. การศึกษานี้มุ่งเน้นในเฉพาะมุมมองของประชาชน (ผู้ที่อาจได้รับผลกระทบจากข่าวลวง) ทั้งนี้เพื่อการออกแบบนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมกับลักษณะที่ประชาชนจะได้ประโยชน์มากที่สุด

สมมติฐานการวิจัย

***สมมติฐานที่ 1*:** การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ผ่านทางแอพพลิเคชั่น หรือผ่านทางช่องทางอื่น ๆ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เป็นระบบอัตโนมัติเพื่อทำการกรองข้อมูลข่าวสารว่าเป็นจริง หรือเป็นเท็จ ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อ ระดับความสำเร็จในการจัดการกับข่าวลวง

***สมมติฐานที่ 2*:** ความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และอื่น ๆ ในการป้องกันภัยจากข่าวลวง และข้อมูลอันเป็นเท็จ ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อ ระดับความสำเร็จในการจัดการกับข่าวลวง

***สมมติฐานที่ 3*:** การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในรูปแบบ Onsite และ/ หรือออนไลน์ ในการร่วมกันป้องกันภัยจากข่าวลวง ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อ ระดับความสำเร็จในการจัดการกับข่าวลวง

***สมมติฐานที่ 4*:** การพัฒนาวิชาเรียน และ/หรือ หลักสูตรการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเอง และ/ หรือชุมชนจากข่าวลวง ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อ ระดับความสำเร็จในการจัดการกับข่าวลวง

ทบทวนวรรณกรรม

สาระสำคัญเกี่ยวกับข่าวลวง:

Vasu et al. (2018) เสนอว่า เป้าหมายในการใช้ข่าวลวง (Fake News) นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 เป้าหมายหลัก คือ 1. ข้อมูลเท็จที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ 2. ข้อมูลลวงเพื่อหวังผลการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการเมือง 3. ข้อมูลลวงในการสร้างกระแสสังคม 4. การเสียดสีผู้คนเพื่อสร้างความบันเทิง และ 5. การล่อลวงเพื่อต้มตุ๋นทางการเงิน ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายลวงที่ 1 ดังกล่าวนั้น ส่งผลกระทบอย่างรุนแรง และแก้ไขได้ยากที่สุด ในขณะที่การล่อลวงเพื่อต้มตุ๋นทางการเงินนั้นแก้ไขง่ายที่สุด (Vasu et al., 2018) อย่างไรก็ตาม Rubin V. L. et al. (2015) ได้เสนอแนวคิดที่น่าสนใจซึ่งสามารถ

วิเคราะห์ได้ว่า ข่าวลวงนั้นอาจมองได้เป็นลักษณะของการแพร่ข่าวที่แทบไม่มีมูลความจริง และเป็นเรื่องที่น่ากังวลเป็นอย่างมาก และในบางกรณีก็มักเป็นลักษณะการสื่อในรูปแบบที่เป็นข่าวสารแนวตลกขบขัน รวมถึงเป็นรูปแบบของสิ่งบันเทิงต่อกลุ่มเป้าหมาย (Rubin, V. L. et al., 2015)

โดย***ผลกระทบอันเกิดจากข่าวลวง*** (Fake News) นั้น นอกจากจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสังคมวงกว้างแล้ว ผลการวิจัยจาก Uwalaka et al. (2021) ยังพบอีกว่าข่าวลวงนั้นยังทำให้เรื่องราวที่เป็นความจริง รวมถึงข่าวจริงนั้นถูกลดทอนความน่าเชื่อถือลงไปด้วยเป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้น ความรุนแรงของข่าวลวงยังลงลึกถึงทัศนคติที่ยากที่จะแก้ไข Chang (2021) ชี้ให้เห็นว่า เมื่อบุคคลใดก็ตามที่ข่าวลวงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปแล้ว ย่อมยากที่จะหลุดออกจากทัศนคติดังกล่าว นอกจากนี้แล้ว งานวิจัยของ Rampersad & Althiyabi (2020) ก็ยังพบว่า ความแตกต่างระหว่าง อายุ เพศ และ ระดับการศึกษา ก็มีความแตกต่างในผลกระทบจากการแพร่ของข่าวลวงอีกด้วย

ความพยายามในการแก้ไขปัญหาข่าวลวง:

แนวทางในการลดปัญหาอันเกิดจากข่าวลวง มีหลากหลายวิธีที่ได้รับการเสนอ โดยมีนักวิชาการได้เสนอว่า การใช้แอพพลิเคชั่นที่มีปัญญาประดิษฐ์ (A.I.) เพื่อช่วยมนุษย์ในการตรวจจับข้อมูลเท็จ ก็ถือเป็นวิธีหนึ่งที่ได้ผล (Silva et al., 2021) อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาหลังจากที่สังคมได้รับผลกระทบจากข่าวลวงนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งผลการวิจัยของ Chang (2021) ได้ชี้ให้เห็นว่า การป้องกันอย่างดีที่สุดเพื่อไม่ให้ประชาชนได้รับข่าวเท็จโดยความร่วมมือของหลายภาคส่วน อาทิ รัฐบาล แพลทฟอร์มสื่อสังคม (Social Media Platform) รวมถึงประชาชน เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งยวด นอกจากนี้แล้ว การรวมกลุ่มกันในรูปแบบชุมชนออนไลน์ ยังสามารถช่วยป้องกันปัญหาอันเกิดจากข่าวลวงได้อีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว การแก้ไขปัญหาข่าวลวง (Fake News) ที่เกิดขึ้นในโลกนั้น ประเทศอังกฤษถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ตระหนักถึงภัยคุกคามความมั่นคงอันเกิดจากข่าวลวง และยังได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงด้วยการพัฒนาระบบการศึกษา และการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (2563) ได้รายงานว่า ประเทศอังกฤษนั้น ได้ดำเนินการตามแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหาข่าวลวงด้วยการประกาศให้มีการสร้างเสริมทักษะการแก้ไขปัญหาข่าวลวง (Fake News) เข้าไปในหลักสูตรการศึกษา รวมถึงยังได้มีการลงทุนในเทคโนโลยี A.I. โดยได้รับความร่วมมือด้านข้อมูลที่เกี่ยวกับข่าวปลอมจากบริษัทที่มีชื่อเสียงของโลก เช่น Google, Apple, และอีกหลายบริษัทจนกระทั่งได้มาซึ่ง Application ที่ประชาชนในประเทศอังกฤษสามารถดาวน์โหลดไปใช้เพื่อตรวจสอบเบื้องต้นเกี่ยวกับข่าวลวงหากประชาชนเกิดข้อสงสัยในข้อมูลต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งยิ่งไปกว่านั้น ประเทศอังกฤษยังได้ผลักดันจนกระทั่งมีแผนกที่มุ่งเน้นในการเฝ้าระวังเพื่อจัดการกับข่าวลวงให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด (สพร., 2563) ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ได้รับการเรียนรู้นั้นจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่มีความซับซ้อนได้อีกด้วย (Wismath et al., 2015)

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถนำมาสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

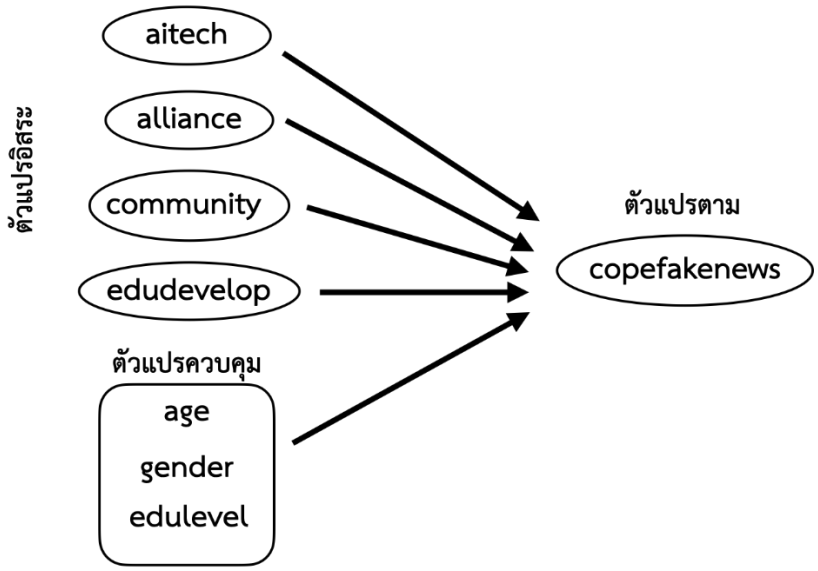

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework of Research)

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยจะเห็นได้ว่า มีตัวแปรอิสระ (Independent variables) ด้วยกันทั้งหมด 4 ตัวแปร ซึ่งประกอบไปด้วย (1) aitech (2) alliance (3) community (4) edudevelop โดยมีตัวแปรควบคุม (Control variables) อันประกอบไปด้วย (i) age (ii) gender (iii) edulevel (iv) socialmediausage ที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม copefakenews โดยมีรายละเอียดในนิยามศัพท์ปฏิบัติการของตัวแปรต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงชื่อตัวแปร ลักษณะตัวแปร และนิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ชื่อตัวแปร	ลักษณะตัวแปร	นิยามศัพท์ปฏิบัติการ
copefakenews	ตัวแปรตาม	ระดับความสำเร็จในการจัดการกับข่าวลวง (fakenews)
aitech	ตัวแปรอิสระ	การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ผ่านทางแอพพลิเคชั่น หรือ ผ่านทางช่องทางอื่น ๆ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เป็นระบบอัตโนมัติเพื่อทำการกรองข้อมูลข่าวสารว่าเป็นจริง หรือ เป็นเท็จ
alliance	ตัวแปรอิสระ	การได้รับประโยชน์จากความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ

ชื่อตัวแปร	ลักษณะตัวแปร	นิยามศัพท์ปฏิบัติการ
		เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ อื่น ๆ ในการป้องกันภัยจากข่าวลวง และข้อมูลอันเป็นเท็จ
community	ตัวแปรอิสระ	การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในรูปแบบ Onsite และ/ หรือ ออนไลน์ ในการร่วมกันป้องกันภัยจากข่าวลวง
edudevelop	ตัวแปรอิสระ	การพัฒนาวิชาเรียน และ/ หรือหลักสูตรการเรียนการสอน ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเอง และ/ หรือชุมชนจาก ข่าวลวง
age	ตัวแปรควบคุม	อายุ
gender	ตัวแปรควบคุม	เพศ
edulevel	ตัวแปรควบคุม	ระดับการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อการแสวงหาคำตอบว่า แนวทางในการยกระดับศักยภาพของประชาชนในการป้องกันภัยจากข่าวลวงควรเป็นเช่นไร งานวิจัยนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 408 คน ซึ่งเป็นประชาชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประชาชนในฐานะผู้ที่รับสารต่าง ๆ จากช่องทางที่หลากหลาย โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วยผู้หญิง 218 คน ผู้ชาย 184 คน และไม่ระบุเพศ 6 คน ซึ่งผ่านการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้ทำการแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 ส่วนคือ กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานครชั้นใน 136 คน กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานครชั้นกลาง 136 คน และกลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานครชั้นนอก 136 คน รวมทั้งสิ้น 408 คน

ในการนี้ การวิจัยนี้ได้ทำการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติผ่านทางตัวแปรอิสระทั้ง 4 อันประกอบไปด้วย (1) aitech (2) alliance (3) community (4) edudevelop เพื่อทดสอบหาความมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม copefakenews และเพื่อเป็นการลงรายละเอียด งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากตัวแปรควบคุมต่าง ๆ ในการได้ผลการวิจัยที่อาจสามารถออกแบบเฉพาะกลุ่มได้ โดยตัวแปรควบคุมประกอบไปด้วย (i) อายุ (ii) เพศ และ (iii) ระดับการศึกษา

สำหรับการทดสอบสมมติฐานหลักต่าง ๆ จะใช้เทคนิคทางสถิติอันประกอบไปด้วย

1. สำหรับการบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เทคนิคที่ใช้ประกอบไปด้วย
    a. One-Way ANOVA
2. สำหรับการบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เทคนิคที่ใช้ประกอบไปด้วย
    b. Ordinary Least Squares Estimation

3. สำหรับข้อมูลเพิ่มเติมที่น่าสนใจเพิ่มเติม ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ ความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

ผลการวิจัย และ สรุปผล

สำหรับข้อค้นพบจากการเก็บรวบรวมข้อมูล และ การวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญในงานวิจัยนี้ประกอบไปด้วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1: ผลกระทบของข่าวลวงที่ส่งผลต่อประชาชน

ความสำเร็จในการจัดการข่าวลวง (ตัวแปร “copefakenews”) เมื่อพิจารณาถึงความหลากหลายจากตัวแปรควบคุม ผ่านทางการวิเคราะห์ One-Way ANOVA มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ของตัวแปรควบคุม

copefakenews	**ความหมาย**	**F**	**p-value**
gender	เพศ	1.02	0.36
age	อายุ	1.58	0.15
edulevel	ระดับการศึกษา	0.50	0.61

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าข้อค้นพบในส่วนนี้ประกอบด้วย

(1) เพศ* ที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในผลกระทบของข่าวลวงที่ส่งผลต่อประชาชน (ค่า F = 1.02 และ p = 0.36 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า*ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ*ของค่าเฉลี่ยผลกระทบของข่าวลวงที่ส่งผลต่อประชาชนที่แตกต่างกันทางเพศ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน = 0.05)

(2) กลุ่มอายุ**ที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในผลกระทบของข่าวลวงที่ส่งผลต่อประชาชน (ค่า F = 1.58 และ p = 0.15 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า*ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ*ของค่าเฉลี่ยผลกระทบของข่าวลวงที่ส่งผลต่อประชาชนที่แตกต่างกันทางกลุ่มอายุ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน = 0.05)

* ตัวแปร gender (เพศ) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบไปด้วย (1) เพศหญิง (2) เพศชาย และ (3) ไม่ระบุเพศ

** กลุ่มอายุประกอบไปด้วย (1) ต่ำกว่า 18 ปี (2) 18 ปี ถึง 23 ปี (3) 24 ปี ถึง 30 ปี (4) 31 ปี ถึง 40 ปี (5) 41 ปี ถึง 50 ปี (6) 51 ปี ถึง 60 ปี และ (7) มากกว่า 60 ปี

(3) ระดับการศึกษา*ที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในผลกระทบของข่าวลวงที่ส่งผลต่อประชาชน (ค่า F = 0.50 และ p = 0.61 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า*ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ*ของค่าเฉลี่ยผลกระทบของข่าวลวงที่ส่งผลต่อประชาชนที่แตกต่างกันทางระดับการศึกษา ที่ระดับความคลาดเคลื่อน = 0.05)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2: แนวทางในการยกระดับศักยภาพของประชาชนในการป้องกันภัยจากข่าวลวง

หลังจากที่ทำการทดสอบตัวแบบถดถอยเชิงเส้นตรงแบบ Ordinary Least Squares (OLS) โดยตัวแปรตามคือ copefakenews ซึ่งตัวแปรอิสระประกอบไปด้วย aitech alliance community edudevelop แล้วผลปรากฏดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ตัวแบบ Ordinary Least Squares ที่มี 4 ตัวแปรอิสระ

copefakenews	***Coefficient***	***t***	***p-value***
aitech	**0.04**	**1.84**	**0.07**
alliance	**0.10**	**3.02**	**< 0.01**
community	**0.19**	**5.32**	**< 0.01**
edudevelop	**0.11**	**3.44**	**<0.01**
CONSTANT	**1.15**	**5.10**	**< 0.01**

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าตัวแปร aitech มีค่า t = 1.84 และ มีค่า p = 0.07 ซึ่งมากกว่า 0.05 นั่นหมายความว่า อิทธิพลของตัวแปรอิสระ aitech ที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม copefakenews นั้น ไม่มีนัยสำคัญที่ระดับความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ซึ่งในการนี้จึงมีการวิเคราะห์ตัวแบบถดถอยเชิงเส้นตรงแบบ Ordinary Least Squares (OLS) อีกครั้งโดยปราศจากตัวแปรอิสระ aitech ดังมีผลการวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

* ระดับการศึกษาประกอบไปด้วย (1) ต่ำกว่าปริญญาตรี (2) ปริญญาตรี (3) ปริญญาโท ขึ้นไป

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ตัวแบบ Ordinary Least Squares ที่มี 3 ตัวแปรอิสระ

copefakenews	***Coefficient***	***t***	***p-value***
alliance	**0.11**	**3.56**	**< 0.01**
community	**0.19**	**5.40**	**< 0.01**
edudevelop	**0.12**	**3.63**	**<0.01**
CONSTANT	**1.24**	**5.66**	**< 0.01**

ในการนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตัวแบบถดถอยเชิงเส้นตรงแบบ Ordinary Least Squares ประกอบกับผลการทดสอบ Assumption ที่แสดงให้เห็นว่าค่าความแปรปรวนคงที่ ซึ่งเรียกว่า Homoskedasticity* อีกทั้งไม่ปรากฏปัญหา Multicollinearity** เนื่องจากค่า VIF ต่ำกว่า 3 แสดงให้เห็นอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้ง 4 ที่ส่งผลต่อตัวแปรตามคือ copefakenews รวมถึงการทดสอบ Ramsey RESET test*** ก็ชี้ให้เห็นว่า ไม่มีปัญหา Endoneity แต่อย่างใด

จากตารางที่ 4 ชี้ให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient) ของตัวแปรอิสระ alliance มีค่าเท่ากับ 0.11 โดยมีค่า $p < 0.01$ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระ alliance ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรตาม copefakenews ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.01 และ มีขนาดของอิทธิพลเท่ากับ 0.11 เมื่อควบคุมตัวแปรอิสระอื่นคงที่

ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient) ของตัวแปรอิสระ community มีค่าเท่ากับ 0.19 โดยมีค่า $p < 0.01$ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระ community ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรตาม copefakenews ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.01 และ มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.19 เมื่อควบคุมตัวแปรอิสระอื่นคงที่

ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient) ของตัวแปรอิสระ edudevelop มีค่าเท่ากับ 0.12 โดยมีค่า $p < 0.01$ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระ edudevelop ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรตาม copefakenews ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.01 และมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.12 เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นคงที่

---

* การทดสอบ Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test for heteroskecasticity แสดงให้เห็นว่า $p = 0.58$ ซึ่งมากกว่า 0.05 ทำให้ทราบว่าเราไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักของการทดสอบนี้ที่ระดับความคลาดเคลื่อน = 0.05 และ หมายความว่าไม่ปรากฏปัญหาของ ความแปรปรวนที่ไม่คงที่

** การทดสอบ VIF ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของ VIF = 1.81 อีกทั้ง ค่า VIF ของ community = 1.83 ค่า VIF ของ edudevelop = 1.81 และ ค่า VIF ของ alliance = 1.79 นั่นหมายความว่าไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ Multicollinearity

*** จากการทดสอบ Ramsey RESET test using powers of the fitted values of copefakenews มีค่า F = 1.35 และ ค่า p = 0.26 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การวิเคราะห์ดังกล่าวไม่พบปัญหาอันเกิดจาก Endogeneity แต่อย่างใด

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ตัวแบบ Ordinary Least Squares โดยใช้ Standardized Beta Coefficient

copefakenews	***Standardized Beta Coefficient***	***Rank***
community	**0.29**	**1**
edudevelop	**0.20**	**2**
alliance	**0.19**	**3**

ตารางที่ 5 ได้แสดงให้เห็นถึง Standardized Beta Coefficient ซึ่งใช้สำหรับการเปรียบเทียบความแข็งแกร่งของอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญต่อตัวแปรตาม โดยจากการเปรียบเทียบแล้ว ตัวแปรอิสระที่ส่งอิทธิพลต่อตัวแปรตาม copefakenews เป็นอันดับที่ 1 คือ ตัวแปร community ที่มีค่า Standardized Beta Coefficient เท่ากับ 0.29 ซึ่งหมายความว่า หากเพิ่มระดับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 1 ระดับ ก็จะสามารถเพิ่มความสามารถในการจัดการกับปัญหาข่าวลวงได้ 0.29 ของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อควบคุมตัวแปรอิสระอื่นให้คงที่ สำหรับอันที่ 2 คือ ตัวแปร edudevelop ซึ่งมีค่า Standardized Beta Coefficient เท่ากับ 0.20 โดยหมายความว่า หากเพิ่มระดับค่าเบี่ยงมาตรฐาน (Standard Deviation) 1 ระดับ ก็จะสามารถในการจัดการกับปัญหาข่าวลวงได้ 0.20 ของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อควบคุมตัวแปรอิสระอื่นให้คงที่ และอันดับที่ 3 คือ ตัวแปร alliance ที่มีค่า Standardized Beta Coefficient เท่ากับ 0.19 ซึ่งหมายความว่า หากเพิ่มระดับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 1 ระดับ ก็จะสามารถเพิ่มความสามารถในการจัดการกับปัญหาข่าวลวงได้ 0.19 ของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อควบคุมตัวแปรอิสระอื่นให้คงที่

ข้อค้นพบอื่น ๆ ที่น่าสนใจ

นอกจากนี้แล้ว สำหรับภาพรวมที่สำคัญและน่าสนใจของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับ สถานการณ์ข่าวลวงประกอบไปด้วย

ตารางที่ 6 แสดงถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประเด็นความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาข่าวลวงระหว่างปัญญาประดิษฐ์ และ มนุษย์

รายการ	**ความถี่**	**ร้อยละ**
ปัญญาประดิษฐ์	252	61.76
มนุษย์	156	38.24
รวม	408	100

จากผลการสำรวจความคิดเห็นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นว่าปัญญาประดิษฐ์จะสามารถแก้ไขและจัดการกับปัญหาข่าวลวงได้ดีกว่ามนุษย์ในความถี่และร้อยละที่มากกว่า กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อมั่นในปัญญาประดิษฐ์มากกว่ามนุษย์ด้วยความถี่เท่ากับ 252 คน คิดเป็นร้อยละ 61.76 ในขณะที่มีผู้ที่มีความเชื่อมั่นในมนุษย์มากกว่าปัญญาประดิษฐ์มีความถี่เท่ากับ 156 คน คิดเป็นร้อยละ 38.24

ตารางที่ 7 แสดงถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความจำเป็นของการศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการป้องกันข่าวลวงในสถานศึกษา

ระดับการศึกษาที่ควรมีเนื้อหาการป้องกันข่าวลวง	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่าประถมศึกษา	5	≈ 1.23
ประถมศึกษา	92	≈ 22.55
มัธยมศึกษา	288	≈ 70.59
ปริญญาตรี	21	≈ 5.15
ปริญญาโท	1	≈ 0.25
ปริญญาเอก	0	0
ไม่มีประโยชน์ในทุกระดับการศึกษา	1	≈ 0.25

นอกจากนี้แล้วประชาชนในกรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างจะเห็นได้ว่าให้ความสำคัญกับการศึกษาโดยมองว่ามีความจำเป็นที่การศึกษาควรบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการป้องกันข่าวลวงในระดับมัธยมศึกษามากที่สุด (≈ ร้อยละ 70.59) และ รองลงมาคือระดับประถมศึกษาถึง ≈ ร้อยละ 22.55 โดยหากรวมระดับประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาเข้าด้วยกัน ก็จะมีสัดส่วนถึง ≈ ร้อยละ 93.14

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างถึงหน้าที่รับผิดชอบของพลเมืองเพื่อการจัดการข่าวลวงของประเทศ*

หน้าที่พลเมืองเพื่อการจัดการข่าวลวงของประเทศ	**ร้อยละ**
ติดตามข่าวสารจากภาครัฐ	74.51
ร่วมเป็นหูเป็นตาให้ภาครัฐ และ แจ้งเบาะแสสู่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	68.63
กระจายข่าวสารของภาครัฐเกี่ยวกับการป้องกันภัยจากข่าวลวง	43.38
ร่วมเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการป้องกันภัยจากข่าวลวง	15.44
เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครทำงานด้านการป้องกันภัยจากข่าวลวง	4.90
พลเมืองไม่มีหน้าที่ใดเกี่ยวกับประเด็นนี้	0.25

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประชาชนยังมีมุมมองถึงหน้าที่พลเมืองเพื่อการจัดการข่าวลวงของประเทศ โดย อันดับ 1 ที่ประชาชนมองว่าเป็นหน้าที่พลเมือง คือ การติดตามข่าวสารจากภาครัฐ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 74.51 ซึ่ง อันดับที่ 2 คือ ร่วมเป็นหูเป็นตาให้ภาครัฐ และ แจ้งเบาะแสสู่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 68.63 ในขณะที่ อันดับที่ 3 คือ กระจายข่าวสารของภาครัฐเกี่ยวกับการป้องกันภัยจากข่าวลวง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 43.38

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างถึงช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อจัดการข่าวลวงของประเทศ**

ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อจัดการกับข่าวลวงโดยภาครัฐตามความเห็นของพลเมือง	**ร้อยละ**
หน้าเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาข่าวลวง	68.87
ช่องทางสื่อสังคม (Social Media) ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาข่าวลวง	53.43
ช่องทางสื่อกระแสหลัก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์	41.91
จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail)	9.80
ข้อความ SMS	8.82

* ผู้ให้ความเห็นเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ แต่ไม่เกิน 2 ข้อ

** ผู้ให้ความเห็นเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ แต่ไม่เกิน 2 ข้อ

สำหรับช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อจัดการกับข่าวลวงโดยภาครัฐ ตามความเห็นของพลเมืองนั้น ช่องทางที่เหมาะที่สุดคือ หน้าเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาข่าวลวง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 68.87 รองลงมาคือ ช่องทางสื่อสังคม (Social Media) ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาข่าวลวง คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 53.43 และ อันดับที่ 3 คือ ช่องทางสื่อกระแสหลัก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 41.91

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารโดยตรงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับพลเมืองเพื่อจัดการข่าวลวงของประเทศ*

ช่องทางการติดต่อสื่อสารโดยตรงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับพลเมืองเพื่อการจัดการข่าวลวง	**ร้อยละ**
โทรศัพท์สายตรงกระทรวงที่เกี่ยวข้อง/ หน่วยงานภาครัฐที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงที่เกี่ยวข้อง	86.76
บริษัทผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นตัวแทนภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	47.79
Chatbot กับ เว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	13.48
Chat คุยกับเจ้าพนักงานโดยตรงผ่านทางช่องทางของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	10.29

สำหรับช่องทางการติดต่อสื่อสารโดยตรงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับพลเมืองเพื่อการจัดการข่าวลวงนั้น หากพิจารณาจากความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามแล้ว ช่องทางที่ดีที่สุดคือ โทรศัพท์สายตรงกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และ/ หรือหน่วยงานภาครัฐที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขและจัดการปัญหาข่าวลวง โดยคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 86.76 รองลงมาคือ ช่องทางที่ผ่านทางบริษัทผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นตัวแทนภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 47.79 ในขณะที่ช่องทางอื่น ๆ มีความเห็นว่าเหมาะสมไม่เกินร้อยละ 50 กล่าวคือ ช่องทาง Chatbot กับ เว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 13.48) และช่องทาง Chat คุยกับเจ้าพนักงานโดยตรงผ่านทางช่องทางของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 10.29)

อภิปรายผล

โดยเพื่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และนำไปสู่การกำหนดข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย โดยผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในระดับผลกระทบข่าวลวงที่มีต่อตัวแปรควบคุมที่

* ผู้ให้ความเห็นเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ แต่ไม่เกิน 2 ข้อ

มีหน่วยวิเคราะห์คือ ประชาชน อันประกอบไปด้วย เพศ อายุ และ ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันแต่อย่างใด ซึ่งข้อค้นพบนี้มีความแตกต่างจาก งานวิจัยของ Rampersad & Althiyabi (2020) ที่เห็นว่า อายุ เพศ และระดับการศึกษามีความแตกต่างในผลกระทบจากข่าวลวงที่มีต่อสังคมด้วย ยิ่งไปกว่านั้น ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ก็ได้เห็นต่างจากนักวิชาการอย่าง Silva et al. (2021) ซึ่งได้เสนอว่า การใช้แอพพลิเคชั่นและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (A.I.) จะสามารถช่วยในการตรวจสอบข่าวเท็จได้เป็นอย่างดี โดยงานวิจัยนี้พบว่า แอพพลิเคชั่น และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (A.I.) ไม่ได้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาข่าวลวง

อย่างไรก็ดี ข้อค้นพบจากวิจัยนี้ได้เห็นตรงกันในประเด็นด้านความร่วมมือกันของภาคส่วนต่าง ๆ และการสร้างความเป็นชุมชนในการป้องกันและแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในชุมชนทั้งแบบ Online และ Onsite จะสามารถบรรเทาปัญหาอันเกิดจากข่าวลวงได้ โดยในประเด็นนี้เห็นตรงกับผลการวิจัยของ Chang (2021)

ยิ่งไปกว่านั้น ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ยังเห็นตรงกันกับแนวคิดของประเทศอังกฤษที่นำเสนอผ่านทางสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (2563) รวมถึงการศึกษาของ Wismath et al. (2015) ในประเด็นของการพัฒนาระบบการศึกษาให้ทันต่อปัญหาข่าวลวงทั้งการเสริมสร้างทักษะในการป้องกันภัยจากข่าวลวง และการระบุลงไปในหลักสูตรการศึกษาเพื่อเพิ่มทักษะให้กับประชาชน และถือได้ว่าเป็นการบรรเทาปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำหรับข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ สามารถเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายในการยกระดับศักยภาพของประชาชนในการป้องกันภัยจากข่าวลวง ดังนี้

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาข่าวลวง ควรมีการกำหนดนโยบาย และขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการกำหนดกิจกรรมเพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน โดยอาจเริ่มต้นจากการสร้างการตระหนักรู้ การให้ความรู้ การสร้างแรงจูงใจในการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนด้วยกันเองทั้งในรูปแบบที่จัดการประชุม หรือการจัดให้มีช่องทางออนไลน์ในการป้องกันภัยด้วยตนเอง และด้วยความร่วมมือของผู้คนในชุมชนของตน สิ่งนี้มีประโยชน์ทั้งการป้องกันภัยจากข่าวลวงภายในชุมชน และ ถือเป็นประโยชน์ในภาพรวมของขอบเขตพื้นที่ที่ใหญ่ขึ้นด้วย เพราะ ภาครัฐจะมีข้อมูลจากหลากหลายชุมชนเพื่อนำไปกำหนดนโยบายสาธารณะในวงกว้างต่อไป

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาข่าวลวง ควรผลักดันให้มีการบรรจุเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการป้องกันภัยสำหรับตนเอง และชุมชน จากภัยข่าวลวง โดยอาจมีการบรรจุไว้ในระดับมัธยมศึกษาก็ได้ หรือเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลจากงานวิจัยนี้ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างเสนอให้มีการกำหนดเนื้อหาเพื่อป้องกันภัยจากข่าวลวงในระดับมัธยมศึกษา ประมาณร้อยละ 70.59 ในขณะที่เสนอให้มีการกำหนดเนื้อหาเพื่อป้องกันภัยจากข่าวลวงในระดับประถมศึกษา ประมาณร้อยละ 22.55 นั่นเอง

3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาข่าวลวง ควรขับเคลื่อนการสร้างเครือข่ายระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของภาครัฐในเครือข่ายด้านการส่งต่อข้อมูลที่ถูกต้อง และ สร้างระบบการตรวจสอบข่าวลวงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งช่องทางที่ควรใช้เป็นช่องทางติดต่อสื่อสารในการเผยแพร่ข้อมูลคือ (i) หน้าเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาข่าวลวง (ii) ช่องทางสื่อสังคม (Social Media) และ (iii) ช่องทางสื่อกระแสหลัก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งตรงนี้ต้องการความร่วมมือของภาครัฐ และสื่อสารมวลชนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วการสร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารโดยตรงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนก็จะช่วยสนับสนุนการสร้างเครือข่ายได้เป็นอย่างดีอีกด้วย โดยช่องทางในการติดต่อสื่อสารโดยตรงดังกล่าวนั้น ช่องทางที่มีความสำคัญคือ โทรศัพท์สายตรงไปยังหน่วยงานภาครัฐที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้จากผลการสำรวจความเห็นของกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าช่องทางดังกล่าวเหมาะสมที่สุดถึง ร้อยละ 86.76

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยคาดหวังจะศึกษาในมุมมองของ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปัญหาข่าวลวง ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึง มุมมองของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงปัญหาอุปสรรคในเชิงการทำงานและการขับเคลื่อนการแก้ไข ปัญหาข่าวลวงด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐต่อไป

รายการอ้างอิง

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.). (2563). AI Government Framework: *กรอบการทำงานปัญญาประดิษฐ์ภาครัฐ*. วันที่ค้นข้อมูล 12 พฤษภาคม 2565, เข้าถึงได้จาก https://dgti.dga.or.th/e-books-ai-government-framework/

Alcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, *31*(2), 211-236.

Chang, C. (2021). Fake News: Audience Perceptions and Concerted Coping Strategies. *Digital Journalism*, *9*(5), 636-659.

Hopp, T. (2022). Fake news self-efficacy, fake news identification, and content sharing on Facebook. *Journal of Information Technology & Politics*, *19*(2), 229-252.

Meel, P., & Vishwakarma, D. K. (2020). Fake news, rumor, information pollution in social media and web : A contemporary survey of state-of-the-arts, challenges and opportunities. *Expert Systems with Applications*, *153,* 1-26.

Rampersad, G., & Althiyabi, T. (2020). Fake news: Acceptance by demographics and culture on social media, *Journal Information Technology & Politics*, *17*(1), 1-11.

Rubin, V. L., Chen, Y., & Conroy, N. K. (2015). Deception detection for news: Three types of fakes. *Computer Science*, *52*(1), 1-4.

Silva, C. M., Fontes, R. S., & Junior, M. C. (2021). Intelligent Fake News Detection: A Systematic Mapping. *Journal of Applied Security Research*, *16*(2), 168-189.

Uwalaka, T., Nwala, B., & Chinedu, A. C. (2021). Social media, fake news and fake COVID-19 cure in Nigeria. *Journal of African Media Studies*, *13*(3), 435-449.

Van Duyn, E., & Collier, J. (2019). Priming and fake news: The effects of elite discourse on evaluations of news media. *Mass Communication & Society*, *22*(1), 29-48.

Vasu, N., Ang, B., Teo, T., Jayakumar, M. F., & Ahuja, J. (2018). Fake News: *National Security in the Post-Truth Era*. Nanyang Ave, SG: S. Rajaratnam School of International Studies.

Wismath, S., Orr, D., & MacKay, B. (2015) Threshold Concepts in the Development of Problem-solving Skills. *The ISSOTL Journal*, 3(1). 63-73.